

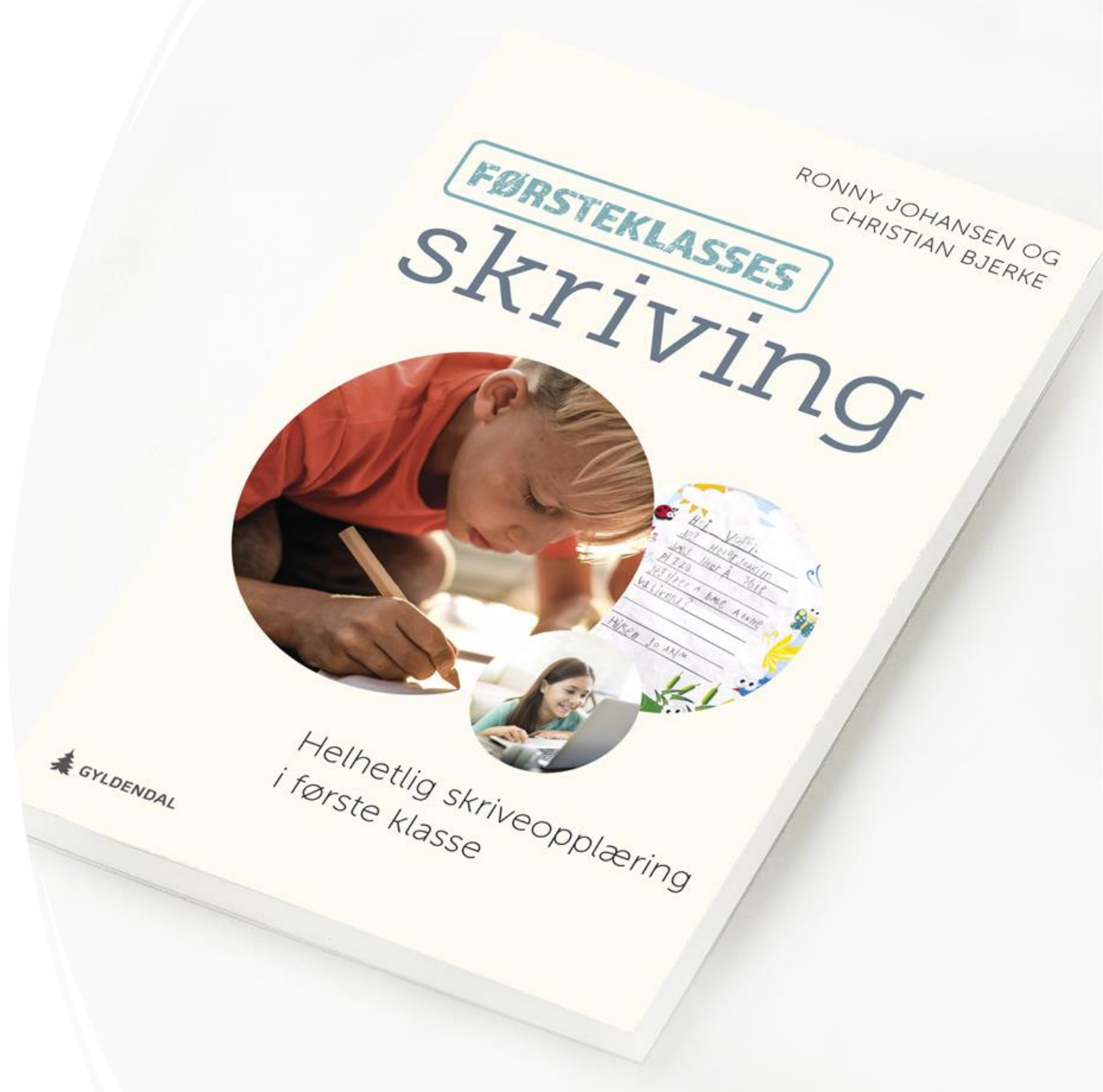

Førsteklasses skriving

Faglig fyr og flamme – Didaktisk påfyll rett i koppen
Ronny Johansen - USN

Utgangspunktet:

«Læreplanen i norsk i LK20 slår fast at elevene skal få oppleve skriveopplæringen som meningsfull. Hvordan skal læreren få til dette i begynneropplæringen? Hva er meningsfull skriveopplæring for de yngste elevene?»

Når Tante Berit skal ut å reise

BO-studenter i praksis:

«Undervisningsforløpet begynte med lærer i rolle, der karakteren «Tante-Berit», skulle på ferie til London og trengte hjelp til å pakke. Hun hadde med seg en koffert med mye rart oppi og elevene argumenterte for hvorfor/hvorfor ikke hun burde pakke dette, og det ble spurt om noen visste hva gjenstandene het på andre språk. Etter felles gjennomgang av hvor London er, hvordan været der er, og forslag til ting hun kunne pakke, fikk elevene i oppdrag å skrive en pakkeliste.»

Deretter:

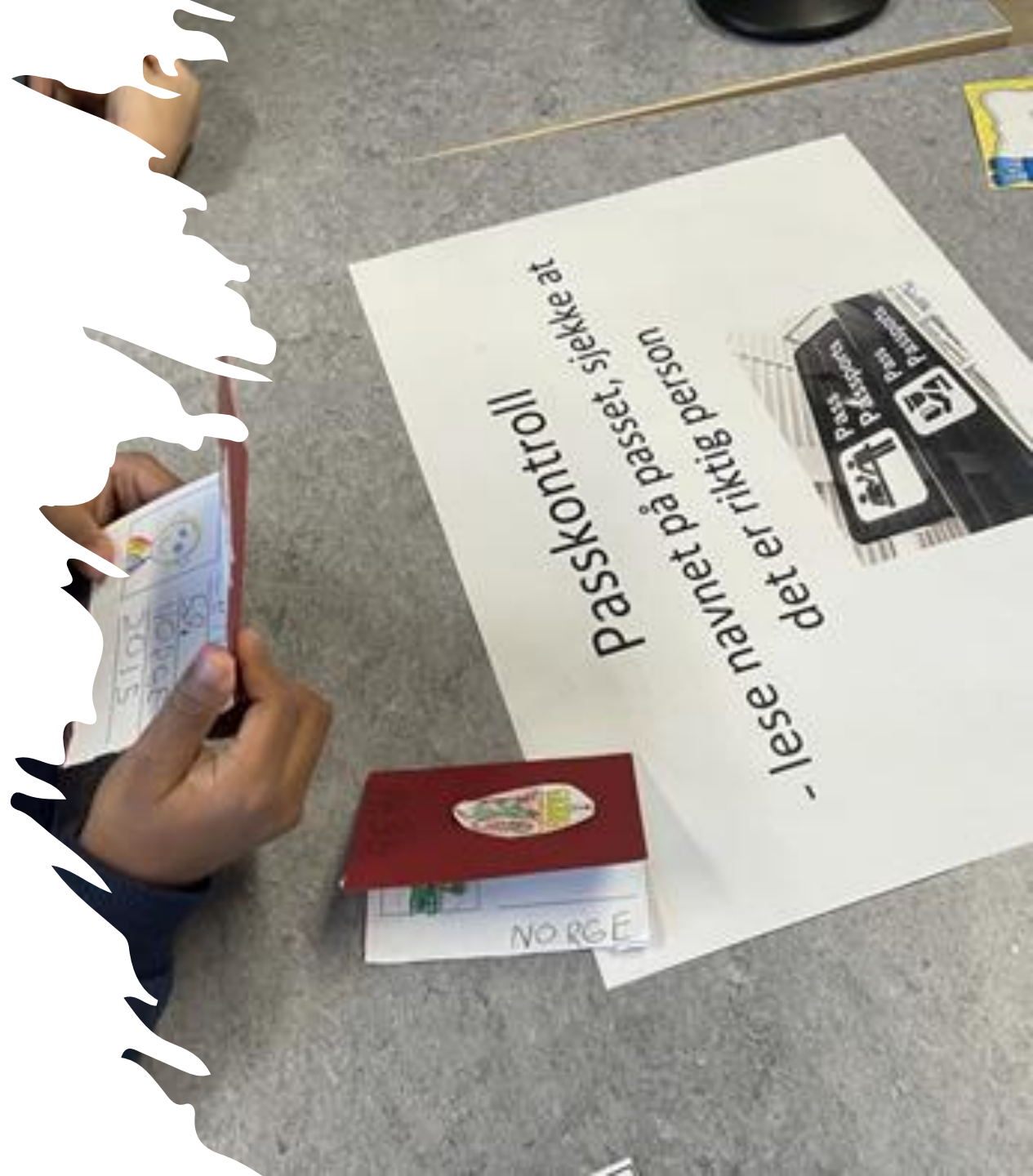
- Leste bildeboka *Alex reiser med fly*.
- Klassen lekte flyplasslek (fylte ut flybilletter og pass) og var på flytur – Tante Berit dukket også opp her.
- Klassen fikk så postkort fra Tante Berit i London, hvor elevene med utgangspunkt i spørsmål her skrev brev tilbake.

Hva oppnår vi her?

«Jeg opplevde stor grad av motivasjon hos elevene gjennom et slikt lekbasert undervisningsopplegg. Dette gjaldt både i klassesamtalen, i skriveoppgavene de fikk, og i økta der vi lekte flyplass. Lærer i rolle bidro til å skape ramme og innhold ved å iscenesette skriveoppgaver og et reelt behov for tekst. Elevene var i store deler av opplegget inne i leken og motivasjon ble holdt oppe gjennom dette»

- Lærer i rolle og flyplassleken skaper flere situasjoner der det oppstår behov for skrijving og tekst.
- Elevene er med på å skrive både som forberedelser til og gjennomføring av leken.
- Elevene blir gjennom iscenesettelser invitert inn i skrivepraksiser fra det virkelige liv (Håland 2021).
- Elevene får erfaring med hva skrijving kan brukes til.
- Skrivingens tekniske og formelle side kommer i bakgrunnen.

Svarer dette på noe i Kunnskapsløftet?

- Elevene skal få oppleve skriveopplæringen som meningsfull (Kjerneelement skriftlig kommunikasjon)
- Elevene skal få uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter (Kompetansemål 2.årstrinn)

Planetpatruljen

BO-studenter i praksis

Klassen ser en episode av NRKs Miljøpatruljen sammen og dette danner utgangspunktet for en rammelek. De etablerer et «hovedkvarter» og leker miljøagenter, hvor de blant annet «oppdager» søppel som studentene legger ut.

- Flere læringsaktiviteter inngår i opplegget, som kildesortering.
- Som svar på spørsmålet «hva kan vi gjøre med alt søppelet» skriver klassen brev til skolens rektor med forslag.

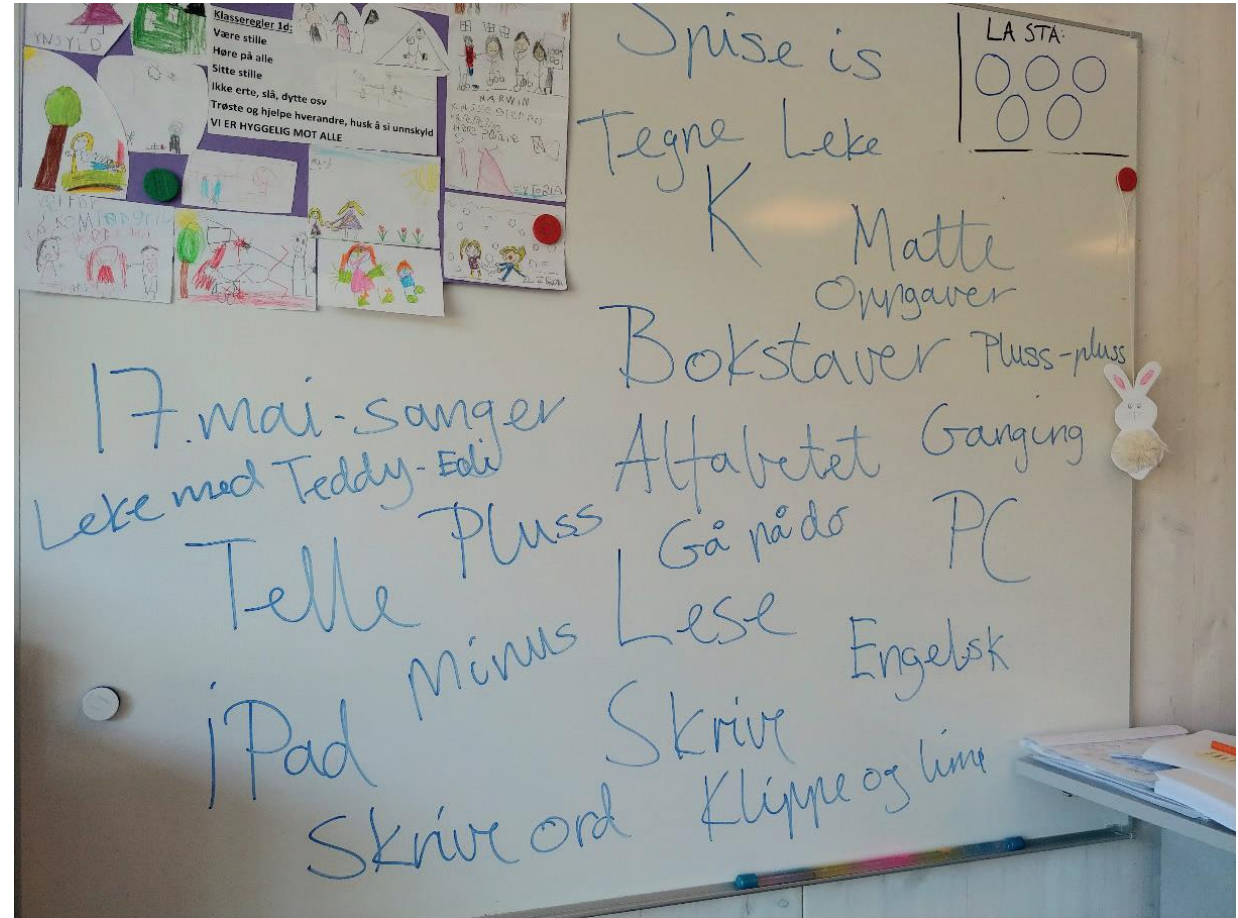

Brev til rektor

Undervisningsøkt i 1d

En morgen etter at elevene i klasse 1D hadde kledd av seg yttertøyet og kommet inn i klasserommet, samlet læreren elevene som vanlig i samlingskroken foran ved tavla. Han hadde med seg en litt rar og merkelig beskjed fra rektor. Rektor hadde bestemt at elevene ikke hadde lært nok i første klasse. Derfor måtte de gå på skolen hele sommeren, slik at de kunne lære mer!

- Klassesamtale der brev til rektor foreslås.
- Idemyldring innhold.
- Felles tekstskaping av brev.
- Elevene lagde så egne, personlige brev.

Til rektor fra 1D 2019 15. mai

Vi vil ha sommerferie fordi vi har lært masse.

Vi har lært å gå på do. Så har vi lært pluss og minus.

Og pluss på PC. Og iPad.

Vi har lært å skrive og lese.

Derfor skal vi få sommerferie.

Hilsen 1D

TIL REKTOR

FRA ID
LEGNHAR LÆRT
VI HAR LÆRT OG
BYGE

VI HAR LÆRT OG
TJNEE BLE

VI HAR LÆRT OG
KLIFE OG LIME

VI HAR LÆRT MEJ OG

JØRE ALT HER
HILSEN ID

TIL REKTOR

VI HAR LÆRT

VI SKAL VÅS ÅN FVEE IE.

ÅG VI HAR LÆRT MANGE IN.

VI HAR LÆRT ALVABE E E.

VI HAR LÆRT KAS K VE.

VI HAR LÆRT KÅG ÅN SE PEU K D ANS.

VI HAR LÆRT

Iscenesatt skriving

Skrivingen må ha det Håland (2007) kaller *subjektiv relevans*, den må være viktig for skriveren, eller «iscenesettes på en måte som gjør at eleven kan sette seg inn i rollen som skriver og kjenne på viktigheten» (Håland, 2007, s. 43).

Noen ganger kan skape autentiske situasjoner der elevene kan skrive eller være med å skrive.

Andre ganger kan vi skape *kvasiautentiske* eller *tilnærmet autentiske oppgaver* (Iversen & Otnes, 2016, s. 45)

For eksempel: Lærer i rolle, bruke forestillingsevne og fantasi, bruke skjønnlitteratur, bruke lek.

Førsteklasse lager skilt

Her skal elevene tegne og lage skilt som passer til dørene på skolen.

På starten av en time forteller læreren at skolen må få noen nye dørskilt. Noen av skiltene på skolen var så gamle at vaktmesteren tok dem ned og kastet dem. Problemet er bare at han ikke har husket å kjøpe inn nye. Og nå er det mange dører rundt på skolen som ikke har noe skilt på seg. Nå må klassen hjelpe til med å lage skilt til de dørene som trenger det, slik at folk vet hvor de skal gå, og hva som befinner seg innenfor dørene.

(Johansen og Bjerke 2020: 155)

Hvordan mestre skrivingen?

- Læreren (eller andre voksne) kan overta deler eller hele skrivingen. Fra servicelapper til å være sekretær.
- Felles tekstsaking.
- Læreren modellerer – lager eksempeltekst.
- Ferdige modelltekster
- Lage ordlister med relevante ord
- La elevene skrive *der de er i sin utvikling*.

Noen verktøy

Skriveramme

Ord fra eksempeltekst

Ord fra ordliste på tavla

Skrive der de er – lydrett/språkforsker

Lærer er stillas

Skrive det de mester - lydrett

“Sørvislapp” fra lærer

Annonse: Leker gis bort

Læreren kan her alliere seg med noen foreldre eller selv skaffe noen leker. Eller kanskje SFO har noen? Disse lekene tar læreren med til klassen og snakker med elevene om i en felles klassesamtale: «Jeg lurer så på hva jeg skal gjøre, for hjemme har vi så veldig mange leker – og barna mine er altfor store til å leke med dem. Men det er jo fortsatt fine leker, så det er synd å bare kaste dem fordi vi ikke trenger dem lenger. Hva skal jeg gjøre med dem?»

Hva med rettskrivingen?

- Den kan øves i andre sammenhenger!
- Rettskriving er (også) en utvikling.
- Dessuten:
- Barn og unge er nysgjerrige og ønsker å oppdage og skape(...) Evnen til å stille spørsmål, utforske og eksperimentere er viktig for dybdelæring (Læreplan generell del - Skaperglede, engasjement og utforsking)
- Videre skal læreren legge til rette for at elevene utvikler muntlig og skriftlig språk ved å få prøve seg fram og være kreative. (Fra norskplanen - Underveisvurdering)
- De skal (...) kunne leke, utforske og eksperimentere med språket på kreative måter. (Kjerneelement - Språket som system og mulighet)

Utforske,
eksperimentere,
prøve seg fram, være
kreative,
eksperimentere med
språket på kreative
måter

Skriveformelen: SKRIVING =

INNKODING X BUDSKAPS- FORMIDLING X MOTIVASJON

Analysere talespråket sitt og
identifisere språklyder (fonemer)

Koble språklyd til bokstav

Skrive bokstaven/mestre
bokstavformen

Mestre et egnet blyantgrep

Kunne skrive lydrette ord

Gradvis mestre alle lydstridigheter
(lang/kort vokal, stumme lyder,
bokstavløse lyder, lydløse bokstaver)

Formulere og skrive ned setninger

Sette setninger sammen til kortere
tekster

Ulike teksttyper og sjangre

Holde kontakten med noen

Fortelle en historie

Fremsette ønsker, forslag
og krav

Beskrive noe

Invitere noen

Reflektere og «tenke»

Huske noe

Strukturere og planlegge noe

Opplive autentiske mottakere

Ha et «publikum»

Få frem meningene sine

Få frem ønsker

Opplive nytteverdi av skrift

Erfare at skrijving er praktisk

Erfare at skrijving kan hjelpe deg
til å lære

Elevene skal få oppleve skrive-
opplæringen som meningsfull!

Oppskrift på medisin

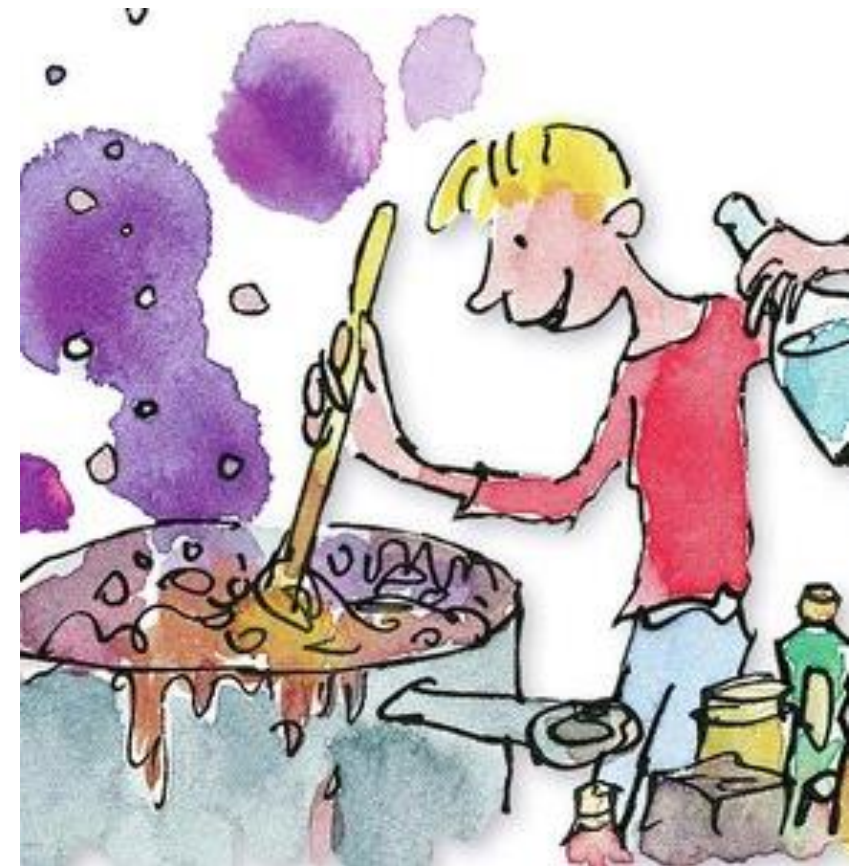
Her skal elevene skrive oppskrift på en (fantasi)medisin som skal kurere en valgfri sykdom eller lidelse. Oppgaven har sin opprinnelse i en rammelek lagt til sykehus, men er her ment mest for moro skyld og for at elevene kan bruke fantasien sin og oppleve at skriving også kan brukes til nonsens, tull og tøys.

Læreren kan si til klassen sin: «Vet dere, jeg følte meg ikke så bra i går. Jeg klødde under føttene, det suste i ørene mine, skjegget mitt/øynebrynene begynte plutselig å vokse fort, og når jeg lukket øynene så jeg monstre!»

«Så prøve jeg å ringe legen, men han hadde ikke tid til å snakke med meg. Han sa at jeg måtte prøve å finne på hjemme som kunne hjelpe» Så da laget jeg min egen medisin! Vet dere hva jeg hadde i den?»

Læreren skriver på tavla og lyderer: 1 skje med tran. 1 klype pepper. Litt ørevoks. 1 kopp eplejuice. 2 never barberskum. 1 lomme med småstein.

Johansen og Bjerke 2020: 182

BO-studenter finner på skriveoppgaver

- Klassebamsen skal feire bursdag. Det trengs invitasjoner, plakater, ønskelister, navnelapper og meny.
- Klassebamsen er forsvunnet. Hvor kan han ha blitt av? Er han kidnappet? Har noen sett lapper der folk savner noe? Læreren foreslår at klassen lager det samme.
- Læreren forteller at skolen har vunnet penger og skal kjøpe inn nye leker. Klassen vår skal få være med å bestemme hva slags leker som skal kjøpes inn ved at elevene får sende ønskelister til rektor.
- Læreren sier: «I dag skal mamma og pappa bort, og de rakk ikke å si til barnevakten hvilke regler dere har i huset deres». Mamma og pappa har spurt meg om du kan skrive en liste som vi skal gi til barnevakten

Altså

- Elever skal få oppleve skriveopplæringen som meningsfull.
- Å iscenesette skrivingen – skape situasjoner (skriveoppgaver) der skrivingen har en funksjon og mottakere (tenkte eller reelle) bidrar til det.
- Erfaringer og funn fra NORM-prosjektet vektlegger gode skriveoppgaver med vekt på formålet med skrivingen.
- Funksjonell skriving – å bruke skriving til noe – utforskes på småskoletrinnet i det pågående FUS-prosjektet.

FUS!

Funksjonell skriving i de første skoleårene

Litteratur:

Håland, A. (2021). *Skrivedidaktikk : korleis støtta elevane si skriving i fag?* (2. utg.) Universitetsforlaget.

Håland, A (2007). *Dialogar om tekst*. Oslo: Universitetsforlaget.

Iversen og Otnes (2016). *Å lære å skrive: Tekstkompetanse i norskfagets skriveopplæring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ronny Johansen og Christian Bjerke 2020. *Førsteklasses skriveopplæring. Helhetlig skriveopplæring i første klasse*. Gyldendal.